

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Печенюк М. А.

«__» _____ 2019

Дипломна робота

магістра

**з теми: «Формування інтересу до музичного виконавства в
учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів»**

Виконала: студентка 6 курсу ... групи
спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Кшемінська Олена Ігорівна

Науковий керівник:

Мартинюк Л.В.

кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензент:

Прядко О.М.

кандидат педагогічних наук, доцент.

Кам'янець-Подільський, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА В УЧНІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	7
1.1. Теоретичні та історичні аспекти дослідження поняття «інтерес».....	7
1.2. Зміст і компонентна структура інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів	24
Висновки до I розділу.....	44
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА В УЧНІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	46
2.1. Критерії та рівні сформованості інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів	46
2.2. Методика формування інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів	58
Висновки до II розділу.....	100
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	105
ДОДАТКИ.....	111

ВСТУП

Актуальність дослідження. У процесах, що актуалізуються в Україні на початку ХХІ століття особлива роль належить системі мистецької освіти. Саме в цій сфері закладаються передумови збереження національної духовної спадщини, формується естетична культура особистості. Основу мистецької освіти становить мережа початкових спеціалізованих навчальних закладів, в яких відбувається підготовка нових поколінь молоді, здатної розуміти, сприймати і створювати художні цінності, зберігати і примножувати культурні надбання нації.

Сучасний розвиток педагогічної науки висуває завдання здійснити кардинальні зміни у системі мистецької освіти і свідчить про необхідність вироблення нових підходів до її діяльності на основі творчого використання досягнень національної і світової педагогіки, зважаючи на те, що позашкільна музична освіта не є обов'язковою. За цих умов забезпечення духовно-творчого розвитку школярів у музичних школах та школах мистецтв, зокрема, розвиток сталого інтересу до музичного виконавства як найактивнішої форми самовираження в мистецтві, набуває особливої актуальності.

До осмислення категорії «інтерес» зверталися представники багатьох гуманітарних наук: філософії, психології, соціології, педагогіки, мистецтвознавства. Як предмет дослідження педагогіки інтерес має різні значення. Це – мета навчання і виховання; умова ефективності навчального процесу; мотив діяльності (Н. Бойко, З. Друзь, С. Захаров, І. Кравцова, В. Марків). Результати аналізу найвагоміших праць з музичної психології, в яких значна увага приділяється значенню інтересу у взаємовідносинах особистості з музичним мистецтвом (Л. Бочкарьов, Л.Виготский, Г. Іванченко, В. Медушевський, В. Петрушин, М. Старчеус), виявляють визначальну роль мотивації в музично-виконавській діяльності, взаємозв'язок між інтересами і потребами.

Сучасна музично-педагогічна наука має значні здобутки у дослідженні проблеми формування інтересу в сфері музичного мистецтва, в якій музичний

інтерес постає як спрямованість особистості на пізнання музичного мистецтва через активне прагнення до музичної діяльності (А. Болгарський, Н. Гришанович, О. Дем'янчук, С. Жуков, С. Никитюк, А. Паламарчук, Г. Плесніна, Е. Цибуля). В працях науковців розглянуто особливості інтересу школярів до музичного мистецтва, визначено специфіку його формування з урахуванням вікових особливостей учнів, розроблено сукупність практичних рекомендацій щодо формування інтересу школярів до того чи іншого виду музичної діяльності. Актуальність і педагогічна значущість цієї проблеми як у площині теоретичного осмислення, так і практичного втілення в процес музичного навчання, зумовили вибір теми дипломної: «Формування інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів».

Об'єкт дослідження – музично-виконавська підготовка учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Предмет дослідження – процес формування інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування інтересу до музичного виконавства.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

1. Проаналізувати теоретичні та історичні аспекти дослідження поняття «інтерес».
2. Розкрити зміст і компонентну структуру інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.
3. Визначити критерії та рівні сформованості інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.
4. Розробити та експериментально перевірити методику формування інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Методологічну основу дослідження становлять: філософські положення щодо об'єктивної (соціальної) і суб'єктивної (особистісної) природи інтересу (Г. Гегель, К. Гельвецій, Д. Дідро, І. Кант, Д. Юм); щодо місця і ролі інтересу в життєдіяльності особистості (В. Андрущенко, І. Бойко, Г. Глезерман, А.Здравомислов); педагогічні концепції формування духовної, естетичної культури особистості (Б. Брилін, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька).

Теоретичною основою дослідження є: ідеї гуманістичної педагогіки про сутність і рушійні сили навчання і виховання на засадах загальнолюдських і національних цінностей (А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський); наукові положення психологів про розвиток і формування особистості (А. Петровський, В.Платонов, С. Рубінштейн, Ю. Трофімов); ідеї та висновки загальної і музичної педагогіки щодо формування пізнавального інтересу (В. Марків, К. Овчаренко), музичного інтересу (Н. Гришанович, О. Дем'янчук, С. Жуков, Е. Цибуля); наукові підходи до формування виконавської майстерності (М. Давидов, Ж. Дедусенко, В.Крицький, Т. Рощина).

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс методів теоретичного й емпіричного дослідження.

Теоретичні: аналіз, синтез теоретичних та історичних джерел із досліджуваної проблеми, систематизація теоретичних і експериментальних даних, узагальнення педагогічного досвіду, порівняльний аналіз сприяли розкриттю теоретичних основ формування інтересу до музичного виконавства.

Емпіричні: опитування (письмове та усне), різні за типологією бесіди, анкетування, творчі вправи і завдання, цілеспрямоване педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, метод експертної оцінки, методи статистичної обробки результатів дослідження сприяли ефективності впровадження методики формування інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Експериментальною базою дослідження були: Кам'янець-Подільська дитяча музична школа ім. Ф.Ганіцького та міська школа мистецтв м. Кам'янця-Подільського.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в системі шкільної мистецької освіти висунуто й розв'язано проблему формування інтересу до музичного виконавства, удосконалено зміст і компонентну структуру інтересу до музичного виконавства; визначено роль і місце музичного виконавства в структурі вікових потреб учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, а також критерії та рівні їх сформованості відповідно до структурних компонентів інтересу (емоційного, інтелектуального, вольового). Набуло подальшого розвитку впровадження у навчальний процес проблемно-пошукових методів, нетрадиційних форм та інтегрованого навчання, які становлять поетапну організацію експериментального дослідження.

Теоретичне значення дослідження полягає в розкритті різноаспектних підходів до вивчення категорії «інтерес» на основі синтезу різних наук: філософії, психології, соціології, педагогіки, мистецтвознавства; висвітленні теоретичних та історичних аспектів розвитку гуманістичної педагогічної науки.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та впровадженні у навчальний процес методики, спрямованої на розвиток інтересу учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів до музичного виконавства, завдяки якій підвищення якості музично-виконавської підготовки учнів стає засобом розвитку внутрішнього світу, формування особистісних якостей суб'єкта навчання, потреб саморозвитку і самовдосконалення. Матеріали та результати дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі спеціалізованих дитячих мистецьких закладів.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

1. На основі теоретичного та історичного аналізу дослідження поняття «інтерес» у науковій літературі встановлено, що інтерес є складним особистісним утворенням і включає такі складові: мотив, мету, цілепокладання, цілереалізацію, результат, спрямований на задоволення потреби. Інтерес до музичного виконавства – це позитивно «забарвлена» та вибіркова зверненість учня до цього виду діяльності, яка ґрунтується на усвідомленій потребі в музичному мистецтві і виявляється в прагненні відтворити художній образ музичного твору в реальному звучанні на інструменті чи голосом. Інтерес до музичного виконавства є залежною перемінною і виступає як педагогічна мета, результатом досягнення якої є гармонійний розвиток особистості, що формується під впливом музики.

2. Змістом інтересу до музичного виконавства є взаємозв'язок виховного впливу мистецтва, зокрема, музичного з культурологічним, духовним аспектами розвитку особистості. Структура інтересу до музичного виконавства складається з емоційного, інтелектуального, вольового компонентів. З'ясовано, що збагачення емоційної сфери учня передбачає розвиток здатності внутрішньо переживати кожен емоційний нюанс, розвиток емоційного мислення, емоційної пам'яті, рухливості емоційних реакцій. Збагачення інтелектуальної сфери включає здобуття нових знань з музичного мистецтва, розвиток музичного мислення. Виховання вольової сфери передбачає розвиток особистісних якостей суб'єкта навчання: самостійності, ініціативності, активності, відповідальності.

3. Критеріями сформованості інтересу до музичного виконавства є: **емоційний**, що відображує психологічну реакцію учня на конкретний художній музичний образ, який склався в уяві і втілюється в реальному звучанні; **інтелектуальний**, що характеризує рівень музичних знань учнів, досвід спілкування з мистецтвом; **вольовий**, який визначає конкретні дії школяра в процесі музично-виконавської діяльності та форми реалізації музичних потреб.

Відповідно до розроблених критеріїв визначено рівні сформованості інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів. Високий рівень передбачає часте виявлення позитивних емоційних реакцій, активне оперування знаннями і навичками; високий ступінь прояву активності, самостійності, ініціативи. Середній рівень характеризується епізодичністю емоційних реакцій, поверховим сприйняттям значення музики, таким характером діяльності, який потребує спонукальних дій учителя. Низький рівень виявляється в пасивному ставленні учня до музично-виконавської діяльності; у володінні музичними знаннями на примітивному, початковому рівні; в мінімальній самостійності, бездіяльності у разі виникнення труднощів.

4. Педагогічними умовами ефективного застосування особистісного підходу до учнів у процесі розвитку інтересу до музичного виконавства в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів є: 1) гуманізація і демократизація відносин учителя і учня; 2) врахування індивідуально-психологічних та музично-виконавських особливостей учня; 3) організація творчої діяльності на основі повного циклу діяльності (визначення мети, етапи організації, вирішення завдань, аналіз досягнутих результатів, визначення подальших перспектив розвитку); 4) спрямованість змісту навчального матеріалу на розвиток і задоволення потреби учня в музичному мистецтві;

5. Розроблення методики, що спрямована на розвиток інтересу до музичного виконавства, ґрунтується на оптимальній сукупності та послідовності змісту, методів, прийомів навчання, а також форм діяльності учня, за яких задовольняються його потреби самовдосконалення, розвиваються природні здібності та нахили. В основу формуального експерименту покладено варіативність форм діяльності учня (нетрадиційні форми навчання, творча діяльність, інтегроване навчання), що становить зовнішню організацію педагогічного процесу з метою впливу на внутрішню мотивацію учня. Результативність цілеспрямованої роботи із формування інтересу до музичного виконавства визначається застосуванням проблемно-пошукових методів

навчання, які сприяють активізації внутрішніх сил учнів, виробленню уміння творчо застосовувати набуті знання в умовах розв'язання навчальних проблем.

Перший етап (застосування нетрадиційних форм навчання) ґрунтується на активізації інтелектуального компонента інтересу, стимулюванні вольових прагнень учнів, пізнавальної самостійності, творчої ініціативи, що підвищує якість знань, умінь, навичок. Завдяки виявленню позитивних емоцій заняття сповнюються почуттями, естетичними переживаннями тощо. Другий етап (використання творчих музичних завдань) – це робота юного музиканта з дослідження звукового середовища, що дає змогу удосконалити музично-виконавський розвиток учнів, розвинути здібності щодо написання музики. Запропоновані зразки музичних завдань є підґрунтям для самостійної творчої діяльності, вільного музикування. Третій етап (інтегровані заняття) було зорієнтовано на розвиток фантазії, уяви, асоціативного, художнього мислення. Зорові і слухові асоціації сприяли повнішому осягненню образного змісту музичного твору, збагачуючи естетичний досвід школярів.

Результати дослідно-експериментальної роботи підтвердили ефективність запропонованої методики та довели можливість її застосування у музично-педагогічній практиці в системі початкової спеціалізованої мистецької освіти. Завдяки зовнішній організації педагогічного процесу досягнуто очікуваного результату: учні звертаються до музичного виконавства внаслідок внутрішнього спонукання, їхня діяльність стає внутрішньо-мотивованою. Зростає і якість виконання музики (чистота, ритмічна та технічна стабільність, володіння звуком, динамічними засобами, прийомами артикуляції тощо).

Магістерська робота не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми, яка органічно вплітається в дослідження шляхів залучення підростаючого покоління до національної і світової духовної спадщини, формування світоглядної позиції. Подальшого наукового обґрунтування потребують нові пріоритетні завдання розвитку особистості в системі мистецької освіти, а саме: пошук шляхів залучення учнів до самостійної художньої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. Концепція вихідних засад у демократизації навчального процесу в освітніх закладах України / Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Київ: Школяр, 1997. С. 58-77.
2. Амонашвили Ш. А. Психологические основы педагогического сотрудничества. Київ: Освіта, 1991. 111 с.
3. Анікіна Т., Горбуліч Г. Музичний інтерес як духовна домінанта особистості // Мистецтво і освіта. – 2000. – №4. – С. 17–20.
4. Бабанский Ю. К. Рациональная организация учебной деятельности. Москва: Знание, 1981. 96 с.
5. Безклубенко С. Д. Теорія культури: навч. посібн. Київ, 2002. 324с.
6. Бех І. Д. Від волі до особистості. Київ: Україна-Віта, 1995. 202 с.
7. Блонский П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В 2 т. / Под ред. А. Петровського. Москва: Педагогіка, 1979. Т.1. 304с.
8. Бойко Н. О. Дидактичні умови формування пізнавального інтересу у школярів: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Харків, 1999. 19с.
9. Брылин Б.А. Музыкально-творческое развитие учащихся в условиях досуга. Київ: КГИК, 1998. 200с.
10. Великие музыканты Западной Европы / Сост. В. Григорович. Москва: Просвещение, 1982. 223 с.
11. Вентцель К. Н. Творческий труд как метод воспитания. Мудрость воспитания / Сост. Б. М. Бим-Бад, Э. Д. Днепров. Москва: Педагогика, 1988. 288 с.
12. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання / Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Київ: Школяр, 1997. С. 78-122.
13. Волков С. М. Система мистецької освіти в культурі України 90-х років ХХ століття: традиції, реформи, перспективи: автореф. дис. ...канд. мистецтвозн.: 17.00.01. Київ, 2003. 20с.

14. Выготский Л. С. Мышление и речь: 5 изд., испр. Москва: Лабиринт, 1999. 351с.
15. Гельвеций К. А. Сочинения: В 2-х т. / Сост. Х. Н. Момдхян. Москва: Мысль, 1974. Т. 2. 687 с.
16. Гонтаровська Н. Концепція культурологічного розвитку особистості / Мистецтво і Освіта. Київ, 2001. Вип.3. С. 36 – 39.
17. Гребенюк Н. Особистісно-орієнтований підхід у розвитку індивідуальності співака / Науковий вісник НМАУ. Київ, 2000. Вип.14, кн.6. С. 156 – 165.
18. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм в контексті становлення та розвитку дидактичних ідей / Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць / Ред. Кол. Гузій (відпов. ред.) та інші. Вип. 7. Київ, 2002. С. 37-46.
19. Давидов М. Теорія виконавської майстерності в працях українських дослідників / Науковий вісник НМАУ. Вип. 3. Київ, 1999.
20. Дем'янчук О.Н. Педагогічні основи формування естетичних інтересів школярів: навч.- метод. посібн. Київ: ІЗМН, 1997. 63 с.
21. Дем'янчук О.Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи. Київ: Вища школа, 1994. 78с.
22. Друзь З. В. Нестандартні завдання як засіб стимулювання пізнавальних інтересів молодших школярів: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Кр. Ріг, 1997. 178с.
23. Завадська Т. М. Формування музично-естетичного досвіду молодших школярів: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1993. 23с.
24. Зязюн І. Творчий учитель і педагогічна наука. Світло. 2000. №3. С. 9-10.
25. Иванченко Г. В. Психология восприятия музыки: подходы, проблемы, перспективы. Москва: Смысл, 2001. 264с.
26. Кабалевский Д. Б. Как рассказывать детям о музыке? / 3-е изд., испр. Москва: Просвещение, 1989. 191 с.

27. Кірсанов В. В. Психолого-педагогічна діагностика: підручник. – Київ: Альтерпрес, 2002. 512с.
28. Коган Г. Избранные статьи. Вып. 3. Москва: Сов. композитор, 1985. 184 с.
29. Коменский Я. А. Великая дидактика / Избр. пед. соч.: В 2-х т. Москва: Педагогика, 1982. Т. 1. с. 242 – 476.
30. Корнеев В. П. Дидактические условия формирования познавательных интересов у учащихся IV-VI кл.: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1980. 21с.
31. Короткий психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. Київ: Вища школа, 1976. 191с.
32. Кравцова И. А. Дидактические условия формирования у учащихся интереса к учебно-исследовательской работе: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. 1997. 180с.
33. Крицький В. Формування художньо – інтерпретаційного мислення музиканта-виконавця / Науковий вісник НМАУ. Вип.3. Київ, 2002. с.110-116.
34. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Политиздат, 1975. 304 с.
35. Макаренко А. С. О воспитании. Москва: Политиздат, 1990. 415 с.
36. Марків В. М. Дидактичні умови формування пізнавальних інтересів молодших школярів: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1994. 211с.
37. Маслоу А. Самоактуализация. Психология личности / Под ред. Ю. П. Гиппенрейтер, А. А. Пузыря. Москва: Изд-во Моск, 1982. С. 201-216.
38. Масол Л. Впровадження нових програм з мистецтва і художньої культури" / Мистецтво і освіта. К, 2001. Вип.3. с. 27-30.
39. Масол Л. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій / Мистецтво і освіта. Вип 1. Київ, 2001. С.2 5.
40. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в 5-7 классах ДМШ. Київ: Музична Україна, 1982. 86 с.

41. Мирошниченко Н. А. Групповое обучение как средство формирования познавательной активности школьников: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Кр. Рог, 1997. 144с.
42. Мойсеюк Н.Є. Педагогика: навч. посібн. 3-е вид., доповн. Київ, 2001р. 608с.
43. Неженский Н. П. А.С. Макаренко и педагогика школы. Київ : Радянська школа, 1976. 260 с.
44. Неменский Б. Обращаясь к разуму и сердцу / Искусство и школа. Москва: Просвещение, 1981. С. 176-188.
45. Нечипоренко Л. С., Подоляк Я. В., Пасынок В. Г. Воспитание: учеб. пособие. Харьков: Основа, 1997. 232 с.
46. Нілова І. Д. Художні компоненти структури навчальної книги як засіб розвитку пізнавального інтересу молодших школярів: дис. ...канд. пед. наук: 07.00.08. Київ, 1997. 212с..
47. Олексюк О. Сучасна музична освіта: інноваційний аспект. / Вісник КНУКіМ: зб.наук. праць. Серія: Педагогіка. Київ, 2001. Вип 5. С.73 – 80.
48. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. Київ: Музична Україна, 1982. 144с.
49. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці / Педагогічні інновації у сучасній школі. Київ: Освіта, 1994. С. 5 – 9.
50. Педагогическое наследие / Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. / Сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуринский. Москва: Педагогика, 1989. 416 с.
51. Педагогічна творчість і майстерність: хрестоматія / Укл. Н. В. Гузій. Київ: ІЗМН, 2000. 168с.
52. Педагогічні технології / Падалка О. С., Нісімчук А. М., Смолюк І. О., Шпак О.: навч. посібн. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1995. 253 с.
53. Петровский А. В. Личность. Деятельность. Коллектив. Москва: Политиздат, 1982. 255 с.

54. Петрушин В. И. Музыкальная психология: учеб. пособие для студентов и преподавателей. Москва: Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 1997. 384с.
55. Плеснина Т.П. Формирование у восьмиклассников интереса к серьёзной музыке: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02. М.осква, 1974. 22с.
56. Попович М. Нарис історії культури. Київ: Артєк, 2001. 728с.
57. Психологія / За ред. Ю. Трофімова. Київ: Либідь, 1999. 558 с.
58. Раппопорт С. Искусство и личность / Искусство и школа. Москва: Просвещение, 1981. С. 215-229.
59. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: навчально-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 248с.
60. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер, 2000. – 705 с.
61. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібник / Академія пед. наук України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2002. 270с.
62. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ: Освіта, 1996. 304с.
63. Руссо Ж.-Ж. Педагогические сочинения / Под ред. Г. Н. Джибладзе. В 2-х т. Москва: Педагогика, 1981. Т. 1. 656 с.
64. Семиченко В. А. Психология эмоций. Київ: Магістр-S, 1998. 128 с.
65. Словарь психолога-практика / Сост. С. Ю. Головин. 2-е изд., перераб. и доп. Мн.:Харвест, 2001. 976с.
66. Сохор А. Н. Музыка как вид искусства / Вопросы и эстетики музыки: В 3-х т. Ленинград: Сов. композитор, 1981. Т. 2. С. 111-293.
67. Струве Г. А. Музыка для тебя. Москва: Знание, 1988. 64 с..
68. Сухомлинский В. А. Интерес к учению – важный стимул учебной деятельности учащихся / Избранные произведения. В 5 т. Москва: Педагогіка, 1980. Т. 5 С. 7-16.
69. Сущенко М. В. Некоторые проблемы социологического изучения популярной музыки в США / Критика современной буржуазной социологии искусства. Москва: Наука, 1978. С. 239 – 272.

70. Тарасов Г. С. Музыкальная потребность, музыкальные способности, музыкальное восприятие / Музыкальное восприятие / Сост. А. Г. Костюк. Київ: Муз. Укр., 1986. С. 56-69.
71. Українське мистецтво у полікультурному просторі: навч. посібник. / О. П. Рудницька, Л. А. Кондрацька, В. О. Смікал та ін.; О. П. Рудницька. Київ: ЕксОб, 2000. 207с.
72. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: в 6 т. / Сост. С. Ф. Егоров. Москва: Педагогика, 1990. Т. 5. 528 с.
73. Файчак З. Є. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів засобами народознавчого матеріалу та навчальної гри: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Івано-Франківськ, 1994. 140 с.
74. Філософія: навч. посібн. / І. Ф. Надольний, В. П. Бойченко, В. П. Розумний та інші. / За ред. І. Ф. Надольного. Київ: Вінар, 1997. 584с.
75. Хлебнікова Л. О. Вдосконалювати естетичне виховання / Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти: наук.-метод. збірн. / Ред. колегія І. Зязюн. Київ, 1994. С. 178-180.
76. Цибуля Е.М. Формування стійкого інтересу до народної художньої творчості у молодших школярів в процесі дозвіллевої діяльності: автореф. дис. ... канд.пед.наук. Київ, 1996. 28с.
77. Юсов Б. Принципи побудови інтегрованих поліхудожніх програм з образотворчого мистецтва / Мистецтво і освіта. Київ, 2001. Вип. 3. С. 40-41.
78. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. Москва: Сентябрь, 1996. 96 с.
79. Якобсон П. М. Чувства, их развитие и воспитание. Москва: Знание, 1976. 64 с.